

JUNI 2026 · FOLKEVERSJON AV DEN ØKONOMISKE ANALYSEN AV SOGNDAL KOMMUNE

Kva skjer med pengane i Sogndal?

Kommuneøkonomi er full av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak orda handlar det om noko alle kjenner: **inntekter, rekningar, sparepengar og lån**. Dette heftet forklarar — utan fagspråk — kva ein grundig gjennomgang av Sogndals økonomi fann. Og Sogndal har ein spesiell bakgrunn: kommunen vart i 2020 slått saman av tre gamle kommunar — Sogndal, Leikanger og Balestrand — og driv framleis **tre sjukeheimar**. Det er sjølve nøkkelen til økonomien.

131 mill.

så mykje meir enn forventa brukar Sogndal på eldreomsorg kvart år. Det er det største avviket — og det aukar. Forklaringa er tre sjukeheimar

2027

året då sparekontoen kan vere «tilnærma oppbrukt» om kommunen ikkje sparar. Då risikerer Sogndal å hamne på statens «svartliste» (ROBEK)

Maks

eigedomsskatten er alt skrudd til høgaste sats. Det finst inga ubrukt inntektskjelde igjen — så innsparinga MÅ kome frå tenestene

Tenk på kommunen som ein husstand: Sogndal er egentleg tre familiar som har flytta saman i eitt hus (Sogndal, Leikanger og Balestrand). Men dei held framleis tre kjøken i gang, tre «omsorgsavdelingar» og spreidde tenester rundt om — fordi husstandane bur langt frå kvarandre. Det er dyrt. Tidlegare gjekk det greitt, fordi familien hadde ekstraintekter frå kraft, korona-pengar og børsen. No er dei ekstraintektene borte, men dei tre parallelle «kjøkena» står att. Difor må Sogndal stramme inn — og fordi eigedomsskatten alt er på maks, kan dei berre spare på utgiftene.

Grunnlaget for dette heftet er ein full analyse bygd på opne offentlege tal (SSB, Statsforvaltaren, kommunens eigne rapportar, tilsyn og rekneskap). Den tekniske rapporten viser alle kjelder og utrekningar. Hovudtala her er frå 2025 — det siste året med endelege, reviderte tal (publisert 16. juni 2026).

Sogndal brukar meir enn forventa på nesten alt — eitt unntak: barnevern

For å samanlikne kommunar rettferdig kan ein ikkje berre sjå på kronebeløp — ein kommune med mange eldre treng meir omsorg, ein med mange barn treng meir skule. Staten har difor eit eige reknestykke som seier kva kvar kommune *burde* trenge med akkurat si befolkning. Vi har samanlikna Sogndals faktiske forbruk med dette «forventa behov»-talet:

OMRÅDE	MEIR/MINDRE ENN FORVENTA PER ÅR	KVA BETYR DET?
Eldreomsorg og heimetenester	131 mill. meir	Sogndals store «dyre punkt» — tre sjukeheimar. Les neste side
Administrasjon («byråkratiet»)	39 mill. meir	Tre adm.miljø som ikkje er fullt slått saman enno
Sosialhjelp m.m.	11 mill. meir	Litt over forventa
Grunnskule	11 mill. meir	Litt over forventa — men karakterane er gode (41,8)
Barnehage	8 mill. meir	Litt over forventa
Helsetenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	8 mill. meir	Litt over forventa
Barnevern	10 mill. mindre	Sogndals einaste «billege unntak» — drive saman med nabokommunar

Det viktige: Sogndal brukar meir enn forventa på nesten alt, og aller mest på eldreomsorga. Men dette er *ikkje* fordi kommunen er meir raus enn andre. Det er fordi tre samanslåtte kommunar framleis driv tre parallelle tenesteapparat — tre sjukeheimar, spreidde heimetenester og doble støttefunksjonar. Smådriftsulemper, ikkje sløsing. Difor handlar løysinga om å **samle** tenester, ikkje om å «kutte til beinet».

Reknestykket viser altså ein **kommune som er dyr å drive fordi han er geografisk tredelt**. Det einaste området som er billegare enn forventa, er barnevernet — og det er fordi Sogndal driv det saman med nabokommunar (stordriftsfordel). På neste side forklarar vi det store punktet: kvifor eldreomsorga kostar 131 millionar meir enn forventa.

Kvifor kostar eldreomsorga 131 millionar meir enn forventa?

Då Sogndal, Leikanger og Balestrand slo seg saman i 2020, vart dei éin kommune på papiret — men innbyggjarane budde framleis spreidd over eit stort område, langt frå kvarandre. Difor held kommunen framleis **tre sjukeheimar** i gang, pluss heimetenester og bu- og miljøtenester som rekk over heile det gamle tre-kommune-området. Det er det som gjer eldreomsorga dyr.

- **Tre sjukeheimar i staden for éin.** Kvar sjukeheim har faste kostnader — kjøken, vaskeri, nattevakter, leiging — same kor mange som bur der. Når desse kostnadene blir delte på få plassar i tre hus i staden for mange plassar i éitt, blir prisen per plass høg. I Sogndal kostar éin sjukeheimplass rundt 2,7 millionar kroner i året.
- **Spreidde heimetenester.** Når dei eldre bur spreidd utover, går mykje tid og pengar til reising mellom besøka. Det gjer heimetenestene tyngre enn i ein kompakt kommune.
- **Ein arv frå gamal omsorgspolitik.** Sogndal har eit særleg ansvar (frå ein gamal reform) for nokre tidlegare institusjonsbebuarar, og får statstilskot for det — men det gjer også eldreomsorga tyngre enn det vanlege reknestykket fangar.

Kort sagt: Eldreomsorga er ikkje dyr fordi Sogndal er raus, men fordi tre samanslåtte kommunar framleis driv tre parallelle omsorgsstrukturar. Kommunen sin eigen sparelan (kalla «SK2027») går difor ut på å **samle** tenester — slå saman korttidsplassar, samle institusjon, kjøken og vaskeri. Det er her det reelle innsparingspotensialet ligg.

Eit varsko frå staten: Hausten 2025 førte Statsforvaltaren tilsyn med Sogndals oppfølging av heimebuande eldre — og fann **lovbrot**. Dei tilsette mangla gode nok rutinar for å oppdage når eldre gradvis blir dårlegare, og styringa var uklar. Lærdommen er viktig: sjølv om Sogndal brukar *mykje* på eldreomsorg, har pengane ikkje automatisk gitt god nok styring. Difor må innsparinga gjerast slik at ho **betrar** kvaliteten — ikkje svekkar han. Å samle tenester kan faktisk gjere fagmiljøa sterkare, ikkje berre billegare.

Ei drift som ikkje ber seg — og ein sparekonto som tømmeast i 2027

7,3 %

sparekontoen
(«disposisjonsfondet») målt mot
årsinntekta — men han er bygd
på eingongsinntekter som no er
borte

2027

året då fondet kan vere
«tilnærma oppbrukt» utan
innsparing — då risikerer Sogndal
statens «svartliste» ROBEK

63 %

kommunens lån, og veksande —
store skuleinvesteringar
(Trudvang) pressar gjelda over
kommunens eige måltal

Her er den ærlege historia. Sogndal såg lenge sunt ut på papiret — men det var fordi kommunen hadde ekstraintekter som no er borte.

Sparepengar bygd på flaks-år

Dei siste åra fekk Sogndal store eingongsinntekter: høge kraftprisar og utbyte frå kraftselskap, korona-pengar frå staten, og god avkastning på børsen. Desse pengane bygde opp sparekontoen. Men kommunedirektøren er tydeleg: den **underliggjande drifta er ikkje berekraftig** — altså, dei vanlege inntektene dekkjer ikkje dei vanlege utgiftene. I 2024 brukte kommunen 55 millionar meir enn budsjettet. Og åtvaringa er klar: held ikkje innsparingane, vil sparekontoen vere **tilnærma oppbrukt i 2027**, og då kan Sogndal hamne på ROBEK — ei statleg liste over kommunar som har mista kontroll over økonomien og må ha godkjenning ovanfrå for å låne.

Veksande gjeld og målretta kutt

Samstundes har Sogndal teke opp store lån for å byggje — særleg den nye Trudvang-skulen (budsjettet 150 millionar i 2025). Det gjer at gjelda veks og bryt kommunens eige måltal. Difor må Sogndal kutte — rundt 74–80 millionar kroner i året frå 2026, gjennom sparelan SK2027. Kutta er ikkje ein «ostehøvel» som tek litt overalt, men **målretta strukturgrep** i eldreomsorga: samle sjukeheimar, korttidsplassar, kjøken og vaskeri. Eit politisk val er verdt å merke seg: kommunen har valt å **skåne skulane** frå strukturstutt — så heile innsparingsbøra fell på omsorgstenestene.

Den uutnytta — eller rettare, oppbrukte — muligheita: Mange kommunar kan velje å innføre eller auke eigedomsskatt for å hente meir inntekt. Det kan ikkje Sogndal: kommunen har alt skrudd eigedomsskatten til **høgaste lovlege sats** (på både bustad og næring). Det finst altså inga ubrukt inntektskjelde igjen. Difor er innsparinga på tenestesida ikkje eit val kommunen kan unngå — han MÅ spare for å unngå ROBEK i 2027.

Det ærlege biletet er altså verken «Sogndal er rikt og trygt» eller «Sogndal er blakk». Det er ein kommune med ei drift som ikkje ber seg, ein sparekonto bygd på flaks-år som no tømest, veksande gjeld, og inga ubrukt inntektskjelde — som difor MÅ spare gjennom å samle dei tre parallelle omsorgsstrukturane.

Lita ordliste — «gresk» omsett til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle rekningar og renter er betalte. I 2025 hadde Sogndal eit lite **underskot** (minus 0,9 %, om lag 24 millionar kroner). Det betyr at kommunen brukte litt meir enn han tente dette året.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — pengar som i prinsippet kan brukast når noko sviktar. Målt i prosent av årsinntekta. Sogndal: 7,3 % — men fondet er bygd på eingongsinntekter (kraft, korona, børs) som no er borte, og kan vere «tilnærma oppbrukt i 2027».

ROBEK

Ei statleg liste over kommunar som har gått med underskot dei ikkje har dekt inn. Hamnar ein der, må kommunen ha staten si godkjenning for å låne og gjere store vedtak. Sogndal risikerer ROBEK i 2027 om innsparingane ikkje blir gjennomførte.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens reknestykke for kva ein kommune burde trenge, ut frå kor mange barn, unge og eldre han har. Det gjer det mogleg å samanlikne Sogndal rettferdig med heilt ulike kommunar — og det er dette som viser at Sogndal brukar meir enn forventa på nesten alt, mest på eldreomsorg.

Netto lånegjeld

Kommunens «bustadlån». Sogndals gjeld svarar til om lag 63 % av ei heil årsinntekt — moderat, men veksande på grunn av store skuleinvesteringar, og bryt kommunens eige måltal frå 2025.

Eigedomsskatt

Ein skatt kommunen kan krevje inn på eigedommar. Sogndal har den alt på **høgaste lovlege sats** (4 promille bustad / 7 promille næring) — så det finst inga ubrukt inntektskjelde å hente meir frå.

Smådriftsulemper

At det er dyrare å drive små, spreidde einingar enn store, samla. Tre sjukeheimar i staden for éin gjev høgare kostnad per plass. Dette er hovudforklaringa på kvifor Sogndal er dyr å drive.

Endelege tal

2025-tala er no endelege (reviderte), publiserte av SSB 16. juni 2026, og er hovudåret i dette heftet. 2024-tala står igjen som samanlikning. Alle hovudkonklusjonar byggjer på endelege tal.

Kvar kjem tala frå?

Alt byggjer på opne kjelder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Sogndals eigne budsjett og rekneskap, og statleg tilsyn frå Statsforvaltaren i Vestland. Kvar einaste talpåstand er sporbar til kjelda. For ein liten kommune som Sogndal er nokre kjelder tynne — den tekniske rapporten er ærleg om kva som ikkje let seg etterprøve.

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tal i millionar kroner der anna ikkje er sagt; hovudår 2025 (2024 som samanlikning). Viktig presisering: når analysen seier at noko kostar «meir enn forventa», betyr det ikkje sløsing — for Sogndal handlar det om smådriftsulemper frå tre samanslåtte kommunar. Og «mindre enn forventa» betyr ikkje dårleg tilbod. Poenget er at vala bør takast med opne auge, og at innsparinga MÅ kome frå å samle tenester når inntektssida er uttømt.